YHTEISÖJEN TUOMIOISTUIMEN TUOMIO (kuudes jaosto)
16 päivänä lokakuuta 2003 *

Asiassa C-433/02,

Euroopan yhteisöjen komissio, asiamiehenään K. Banks, prosessiosoite Luxemburgissa,

kantajana,

vastaan

Belgian kuningaskunta, asiamiehenään A. Snoecx,

vastaajana,

jossa kantaja vaatii yhteisöjen tuomioistuinta toteamaan, että Belgian kuningaskunta ei ole noudattanut vuokraus- ja lainausoikeuksista sekä tietyistä tekijänoikeuden lähioikeuksista henkisen omaisuuden alalla 19 päivänä marraskuuta 1992 annetun neuvoston direktiivin 92/100/ETY (EYVL L 346, s. 61) 1 ja 5 artiklan mukaisia velvoitteitaan, koska se ei ole soveltanut tuossa direktiivissä säädettyjä lainausoikeutta yleisölle koskevia säännöksiä,

* Oikeudenkäyntikieli: ranska.

YHTEISÖJEN TUOMIOISTUIN (kuudes jaosto),

toimien kokoonpanossa: jaoston puheenjohtaja J.-P. Puissochet sekä tuomarit R. Schintgen, C. Gulmann (esittelevä tuomari), V. Skouris ja J. N. Cunha Rodrigues,

julkisasiamies: P. Léger,
kirjaaja: R. Grass,

ottaen huomioon esittelevän tuomarin kertomuksen,

ottaen huomioon julkisasiamiestä kuultuaan tekemänsä päätöksen, jonka mukaan asia ratkaistaan ilman ratkaisuehdotusta,

on antanut seuraavan

tuomion

1 Euroopan yhteisöjen komissio on nostanut EY 226 artiklan nojalla kanteen, joka on saapunut yhteisöjen tuomioistuimeen 29.11.2002 ja jossa se vaatii yhteisöjen tuomioistuinta toteamaan, että Belgian kuningaskunta ei ole noudattanut vuokraus- ja lainausoikeuksista sekä tietyistä tekijänoikeuden lähioikeuksista henkisen omaisuuden alalla 19 päivänä marraskuuta 1992 annetun neuvoston direktiivin 92/100/ETY (EYVL L 346, s. 61) 1 ja 5 artiklan mukaisia velvoitteitaan, koska se ei ole soveltanut tuossa direktiivissä säädettyjä lainausoikeutta yleisölle koskevia säännöksiä.

Asiaa koskevat oikeussäännöt

Yhteisön lainsäädäntö

2 Direktiivin 1 artiklassa säädetään seuraavaa:

"Yhdenmukaistamisen kohde

1. Jollei 5 artiklasta muuta johdu, jäsenvaltioiden on tämän luvun säännösten mukaisesti säädettävä oikeudesta sallia tai kieltää tekijänoikeudella suojattujen teosten alkuperäiskappaleiden ja kopioiden sekä muiden 2 artiklan 1 kohdassa mainittujen kohteiden vuokraus ja lainaus.

— —

3. Tässä direktiivissä 'lainauksella' tarkoitetaan saataville saattamista rajoitetuksi ajaksi ilman suoraa tai välillistä taloudellista tai kaupallista etua, kun se tapahtuu yleisölle avointen laitosten välityksellä.

— — " *

* — Tässä ja jäljempänä tuomiossa esitetyt lainaukset direktiivistä on suomennettu yhteisöjen tuomioistuimessa, koska EYVL:ssä ei ole julkaistu suomenkielistä tekstiä.

3 Direktiivin 5 artiklassa säädetään seuraavaa:

"Poikkeus yksinoikeudesta lainata yleisölle

1. Jäsenvaltiot voivat poiketa 1 artiklassa säädetystä yksinoikeudesta lainata yleisölle, jos ainakin tekijät saavat korvauksen tästä lainauksesta. Jäsenvaltiot voivat vapaasti vahvistaa tämän korvauksen ottaen huomioon kulttuurin edistämisen tavoitteensa.

2. Jos jäsenvaltiot eivät sovella 1 artiklassa säädettyä yksinoikeutta äänitteisiin, elokuviin ja tietokoneohjelmiin, niiden on otettava käyttöön ainakin tekijöille maksettava korvaus.

3. Jäsenvaltiot voivat vapauttaa tietyt laitosten ryhmät 1 ja 2 kohdassa tarkoitetun korvauksen maksamisesta.

— — "

4 Direktiivin 15 artiklassa säädetään, että jäsenvaltioiden on saatettava direktiivin noudattamisen edellyttämät lait, asetukset ja hallinnolliset määräykset voimaan 1.7.1994 mennessä.

Kansallinen lainsäädäntö

5 30.6.1994 annetun Loi relative au droit d'auteur et aux droits voisins -nimisen lain (tekijänoikeudesta ja sen lähioikeuksista annettu laki, Moniteur belge 27.7.1994, s. 19297; jäljempänä laki) 1 §:n 1 momentissa säädetään seuraavaa:

"Kirjallisen tai taiteellisen teoksen tekijällä on yksinomainen oikeus valmistaa siitä kappaleita tai sallia kappaleiden valmistaminen riippumatta siitä, mitä tekotapaa käyttäen ja missä muodossa kappaleet valmistetaan.

Tämä oikeus käsittää erityisesti yksinomaisen oikeuden sallia teoksen muuntaminen tai kääntäminen.

Tämä oikeus käsittää myös yksinomaisen oikeuden sallia teoksen vuokraus tai lainaus — — ."

6 Lain 23 §:n 1 momentissa säädetään seuraavaa:

"Tekijä ei voi kieltää kirjallisten teosten, tietokantojen, valokuvateosten, musiikkiteosten partituurien, ääniteosten ja audiovisuaalisten teosten lainausta, kun tämä lainaus tapahtuu opetus- tai kulttuuritarkoituksessa laitoksista, jotka julkiset viranomaiset ovat virallisesti hyväksyneet tai perustaneet tätä tarkoitusta varten — — ."

7 Lain 62 §:ssä, joka sisältyy yleisölle lainausta koskevat säännökset käsittävään VI lukuun, säädetään seuraavaa:

"1 momentti. Tekijällä on oikeus korvaukseen kirjallisten teosten, tietokantojen, valokuvateosten tai musiikkiteosten partituurien lainauksesta 23 §:ssä säädetyin edellytyksin.

2 momentti. Tekijällä, esittävällä taiteilijalla ja tuottajalla on oikeus korvaukseen ääniteosten tai audiovisuaalisten teosten lainauksesta 23 ja 47 §:ssä säädetyin edellytyksin."

8 Lain 63 §:ssä säädetään seuraavaa:

"Kuningas vahvistaa 62 §:ssä tarkoitettujen korvausten määrän laitoksia ja oikeuksia hallinnoivia järjestöjä kuultuaan. Oikeuksia hallinnoivat järjestöt perivät korvaukset.

Kuningas voi määräämiensä edellytysten ja menettelytapojen mukaisesti antaa kaikkia oikeuksia hallinnoivia järjestöjä edustavalle järjestölle tehtäväksi periä ja jakaa yleisölle lainauksesta maksettavat korvaukset. Kuningas määrää kieliyhteisöjä kuultuaan ja tietyissä tapauksissa näiden aloitteesta, että tietyt julkisten viranomaisten hyväksymät tai perustamat laitokset vapautetaan korvauksen maksamisesta tai velvoitetaan maksamaan 62 §:ssä tarkoitettuna korvauksena lainakohtainen kiinteä maksu."

Oikeudenkäyntiä edeltänyt menettely

9 Komissio kiinnitti 24.1.2001 päivätyllä kirjeellä Belgian viranomaisten huomiota siihen, että vaikka direktiivi oli lailla saatettu osaksi Belgian oikeusjärjestystä, lainausoikeuden osalta ei ollut annettu mitään täytäntöönpanosäännöstä.

10 Belgian viranomaiset myönsivät 22.3.2001 päivätyssä kirjeessä, että täytäntöpanosäännöstä ei ollut annettu, ja totesivat, että ongelma oli Belgian osavaltioiden tasolla, joilla on kulttuurin alalla toimivalta ja jotka vastustivat lainausoikeuden käyttöönottamista.

11 Komissio esitti 24.7.2001 päivätyllä kirjeellä Belgian kuningaskunnalle virallisen huomautuksen. Belgian hallitus korosti tähän kirjeeseen antamassaan vastauksessa uudelleen sitä, että osavaltiot vastustivat lainausoikeuden tai tekijöille maksettavan korvauksen käyttöönottoa. Belgian hallitus totesi myös, että direktiivin 5 artiklan 3 kohta, jossa sallittiin tietyt vapautukset velvollisuudesta maksaa tekijöille korvaus niiden teosten lainauksesta yleisölle, oli epätäsmällisesti muotoiltu.

12 Komissio, joka ei pitänyt tätä vastausta riittävänä, lähetti 21.12.2001 Belgian kuningaskunnalle perustellun lausunnon, jossa se kehotti tätä toteuttamaan lausunnon noudattamisen edellyttämät toimenpiteet kahden kuukauden kuluessa sen tiedoksiantamisesta.

13 Koska Belgian hallitus ei vastannut perusteltuun lausuntoon, komissio päätti nostaa nyt käsiteltävänä olevan kanteen.

Pääasia

14 Komissio toteaa, että mitään lain 63 §:ssä tarkoitettuja korvauksia koskevia täytäntöönpanotoimia ei ole annettu. Lain 62 §:ssä tarkoitettujen korvausten määrää ei näin ollen ole koskaan vahvistettu, minkä johdosta oikeuksia hallinnoivien järjestöjen on käytännössä mahdotonta periä näitä korvauksia jäsentensä lukuun. Komissio toteaa tämän johdosta, että Belgian kuningaskunta ei ole noudattanut direktiivin 1 ja 5 artiklan mukaista velvoitettaan säätää ainakin suojattujen teosten tekijöille niiden teosten lainauksesta maksettavasta korvauksesta.

15 Belgian hallitus toteaa ensinnäkin, että osavaltioiden suhtautuminen korvauksen myöntämiseen lainauksesta on alusta lähtien ollut kielteinen erityisesti kulttuuripolitiikkaan liittyvistä syistä, ja ne vaativat yleistä vapautusta lainauksesta maksettavasta korvauksesta kaikille teoksia lainaavien laitosten ryhmille. Tämän johdosta mitään lain 62 ja 63 §:ää täytäntöpanevaa säännöstä ei ole vielä tähän päivään mennessä annettu.

16 Lisäksi Belgian hallitus katsoo, että direktiivin hyvin epämääräinen muotoilu estää sen noudattamisen. Direktiivin 1 artiklan 3 kohdassa ei nimittäin anneta mitään viitettä siitä, mitä sanamuodolla "ilman suoraa tai välillistä taloudellista tai kaupallista etua" tarkoitetaan, eikä siinä myöskään luetella yleisölle avoimia laitoksia. Direktiivin 5 artiklan 1 kohdan osalta Belgian hallitus kysyy sitä, mitä "lainaus yleisölle", jonka osalta jäsenvaltiot voivat säätää poikkeuksia, käsittää. Lisäksi direktiivin 5 artiklan 3 kohdassa ei täsmennetä sitä, mitä tarkoitetaan "tiettyjen laitosten ryhmillä". Direktiivissä ei myöskään mainita mitään arviointiperustetta, jota jäsenvaltioiden olisi noudatettava määrittääkseen sellaiset "laitosten ryhmät", jotka voidaan vapauttaa korvauksen maksamisesta.

17 Belgian hallitus katsoo, että käytännössä jäsenvaltioiden on hyvin vaikea valita kaikista "yleisölle avoimista laitoksista, jotka harjoittavat lainausta ilman suoraa tai välillistä taloudellista tai kaupallista etua" ne laitosten ryhmät, jotka vapautetaan korvauksen maksamisesta. Belgian hallitus toteaa, että käsite "lainaus", sellaisena kuin se on määritelty direktiivin 1 artiklan 3 kohdassa, liittyy nimittäin ainoastaan vapaasti määriteltyyn laitosten ryhmään. Belgian hallitus toteaa, että käytännössä on kyse sellaisten yleisten kirjastojen ja mediateekkien, koulu- ja yliopistokirjastojen sekä julkisten arkistokeskusten harjoittamasta lainauksesta, jotka ovat yleisölle avoimia eivätkä vaadi lainaajilta lainauksesta mitään korvausta tai ainoastaan korvauksen, joka ei ole suurempi kuin on tarpeen laitoksen toimintakulujen peittämiseksi. Belgian hallitus toteaa, ettei ole mitenkään selvää, miten tehdä tämän laitosten ryhmän sisällä kulttuuri- tai opetussyiden perusteella ero esimerkiksi yhtäältä sellaisten laitosten ryhmien välillä, joiden on maksettava korvaus lainauksesta, ja toisaalta sellaisten laitosten ryhmien välillä, jotka on vapautettu tällaisen korvauksen maksamisesta, kun otetaan huomioon se, että kaikki direktiivin 1 artiklan 3 kohdan soveltamisalaan kuuluvat laitokset harjoittavat lainausta kulttuuriin, opetukseen tai vastaavaan tarkoitukseen liittyvän tavoitteen vuoksi, koska direktiivin mukaan lainaus, jolla tavoitellaan suoraa tai välillistä taloudellista tai kaupallista etua, jää tämän artiklan soveltamisalan ulkopuolelle.

18 Belgian hallitus lisää lopuksi, että komissio on 12.9.2002 päivätyssä kertomuksessa todennut, että näyttää siltä, että tietyissä muissa jäsenvaltioissa oikeudenhaltijoille ei makseta mitään korvausta. Tilanne näyttää olevan tämä Ranskassa, Kreikassa ja Luxemburgissa, mutta todennäköisesti myös muualla.

19 Ensiksi on syytä todeta, että silloin kun direktiivi ei sisällä riittävän täsmällisiä yhteisön arviointiperusteita direktiivistä johtuvien velvoitteiden määrittämiseksi, jäsenvaltioiden tehtävänä on määrittää alueillaan asianmukaisimmat perusteet varmistaakseen yhteisön oikeuden ja erityisesti direktiivin asettamissa rajoissa direktiivin noudattamisen (ks. vastaavasti asia C-245/00, SENA, tuomio 6.2.2003, Kok. 2003, s. I-1251, 34 kohta).

20 Lisäksi kuten komissio on huomauttanut, direktiivin 5 artiklan 3 kohdassa jäsenvaltiolle annetaan oikeus säätää vapautus tietyille laitosten ryhmille, mutta niille ei aseteta velvollisuutta tähän. Näin ollen jos kyseessä olevassa jäsenvaltiossa vallitsevat olosuhteet eivät mahdollista asianmukaisen eron tekemistä laitosten ryhmien välillä, on velvollisuus maksaa kyseinen korvaus asetettava kaikille kyseessä oleville laitoksille.

21 Lisäksi vaikka oletettaisiin, että muut jäsenvaltiot eivät sovella oikein direktiivissä säädettyä lainausoikeutta yleisölle, on muistettava, että vakiintuneen oikeuskäytännön mukaan jäsenvaltio ei voi perustella yhteisön oikeuden mukaisten velvoitteidensa laiminlyöntiä sillä, etteivät muutkaan jäsenvaltiot ole noudattaneet velvoitteitaan (ks. asia C-173/99, BECTU, tuomio 26.6.2001, Kok. 2001, s. I-4881, 56 kohta).

22 Lopuksi mitä tulee liittovaltion viranomaisten kohtaamiin vaikeuksiin saada osavaltiot hyväksymään se, että direktiivin 1 artiklan 3 kohdan soveltamisalaan kuuluville laitoksille on asetettava velvollisuus maksaa korvaus lainauksesta yleisölle, vakiintuneen oikeuskäytännön mukaan jäsenvaltio ei voi sisäisen oikeusjärjestyksensä oikeussääntöihin, toimintatapoihin tai tilaan vetoamalla perustella direktiivissä säädettyjen velvoitteiden ja määräaikojen noudattamatta jättämistä (ks. asia C-419/01, komissio v. Espanja, tuomio 15.5.2003, Kok. 2003, s. I-4947, 22 kohta).

23 Näin ollen koska direktiivin saattamista osaksi jäsenvaltion oikeusjärjestystä ei ole suoritettu kokonaisuudessaan määräajassa, komission nostama kanne on perusteltu.

Oikeudenkäyntikulut

24 Yhteisöjen tuomioistuimen työjärjestyksen 69 artiklan 2 kohdan mukaan asianosainen, joka häviää asian, velvoitetaan korvaamaan oikeudenkäyntikulut. Koska Belgian kuningaskunta on hävinnyt asian, se on velvoitettava korvaamaan oikeudenkäyntikulut.

Näillä perusteilla

YHTEISÖJEN TUOMIOISTUIN (kuudes jaosto)

on antanut seuraavan tuomiolauselman:

1) **Belgian kuningaskunta ei ole noudattanut vuokraus- ja lainausoikeuksista sekä tietyistä tekijänoikeuden lähioikeuksista henkisen omaisuuden alalla 19 päivänä marraskuuta 1992 annetun neuvoston direktiivin 92/100/ETY 1 ja 5 artiklan mukaisia velvoitteitaan, koska se ei ole soveltanut tuossa direktiivissä säädettyjä lainausoikeutta yleisölle koskevia säännöksiä.**

2) **Belgian kuningaskunta velvoitetaan korvaamaan oikeudenkäyntikulut.**

Puissochet Schintgen Gulmann

Skouris Cunha Rodrigues

Julistettiin Luxemburgissa 16 päivänä lokakuuta 2003.

R. Grass V. Skouris

kirjaaja presidentti